

Більшість досліджень доводять, що тривале перебування жінки, дівчини за ґратами не сприяє її перевихованню та ресоціалізації. І як наслідок, – у суспільство повертається, як правило, морально не здорова жінка. Тому, напевно, є сенс здійснити перегляд системи покарань щодо жінок. Необхідно провести законодавчу диференціацію кримінальної відповідальності та її індивідуалізації з урахуванням жіночої статі.

Уявляється доцільним, щоб Державні програми боротьби зі злочинністю в Україні встановили соціальні і правові гарантії, а також пільги для жінок, дівчат, звільнених з місць позбавлення волі, можливість створення своєрідного фонду допомоги жінкам, що знаходяться в місцях позбавлення волі та особам, які відбули покарання, інші організаційно-правові заходи підтримки розглянутої групи жінок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бадира В.А. Виправлення жінок, засуджених до позбавлення волі, як мета покарання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Кримінальне право та криминологія, кримінально-виконавче право” / В.А. Бадира. – Львів, 2006. – 17 с.
2. Стан здійснення судочинства судами загальної юрисдикції у 2007 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 6(94). – С. 37–48.
3. Шнайдер Г.И. Криминология / Г.И. Шнайдер. – М.: Прогрес – Универс, 1994. – 504 с.
4. Балабанова А.В. Концепция воспитательной работы: Гендерное воспитание девочки на основе духовных традиций русского народа [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://detdom.angelnet.ru/concept.htm>
5. Конвенція про права дитини. – К.: АТ вид-ва «Столиця», 1997. – 32 с.
6. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи. Навчальний посібник / В.М. Шахрай. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.
7. Лактионова Г.М. Теоретико-методические основы социально-педагогической работы с женской молодежью в условиях крупного города : дис... доктора пед. наук : 13.00.05 / Лактионова Галина Михайловна. – К., 1999. – 419 с.
8. Шимончук І.В. Особливості правового та соціального статусу жінки – суб’єкта кримінальної відповідальності / І.В. Шимончук // Актуальні питання реформування правової системи України: зб. наук. ст. за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф., 30–31 травня. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. – С. 597–601.

УДК 378.14: [784: 792.28]

ГОЛОВНІ ПРИНЦИПИ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ З РОЗВИТКУ «ВОКАЛЬНОГО ГОЛОСУ» МАЙБУТНІХ АКТОРІВ МУЗИЧНО- ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ

Гринь Л.О., ст. викладач, аспірант

Запорізький національний університет

Стаття є актуальною для розгляду у науковій сфері. Вона торкається як наукових аспектів, так і практичних. У ній наголошується на тому, що важливе значення для правильного розвитку і зберігання вокального голосу акторів-вокалістів має чітке дотримання головних принципів навчальної роботи. Вокальна педагогіка є багатоплановою дисципліною, яка існує та розвивається водночас за кількома напрямками.

Ключові слова :голосовий апарат, звуковедення, звукоутворення, вокальний потенціал

Гринь Л.А. ГЛАВНЫЕ ПРИНЦИПЫ УЧЕБНОЙ РАБОТЫ ПО РАЗВИТИЮ «ВОКАЛЬНОГО ГОЛОСА» БУДУЩИХ АКТЕРОВ МУЗЫКАЛЬНО-ДРАМАТИЧЕСКОГО ТЕАТРА / Запорожский национальный университет, Украина.

Статья актуальна для рассмотрения в научной сфере, затрагивает как научные аспекты, так и практические. В статье говорится о том, что большое значение для правильного развития и сохранения вокального голоса актеров-вокалистов имеет четкое соблюдение главных принципов

учебной работы. Вокальная педагогика – это многогранная дисциплина, которая существует и развивается в нескольких направлениях одновременно.

Ключевые слова: голосовой аппарат, звуковедение, звукообразование, вокальный потенциал

Grinn L.O. THE MAIN PRINCIPLES OF STUDENTS ACTORS MUSICAL-DRAMATIC THEATRE EDUCATIONAL WORKING IN THE WAY OF DEVELOPMENT “VOCAL VOICE” / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

An article is actual to discerning in science sphere. It embrace theoretical and practical aspects. This article tell us about great influence of accurate observing the main principles of educational work for wright development and keeping vocal voices of actors-vocalists.

Key words: voice organs, voice directing, voice formation, vocal potential.

Вокальна педагогіка, що вирішує задачі виховання, освіти та навчання виконавця є багатоплановою дисципліною, що існує та розвивається водночас кількома напрямками:

- а) розвиток голосового апарату;
- б) музична освіта;
- в) виховання художнього вокального смаку;
- г) виконавська майстерність.

Ці складові частини пов'язані між собою та являються різними сторонами одного цілого – вокальної культури актора-співака. Багато акторів мають природні співочі голоси, але більшість з них потребують розвитку та вдосконалення, бо не всі можуть витримувати тривале професійне навантаження на голосовий апарат. Під професійним навантаженням слід розуміти конкретні дії – чергування сценічної мови, майстерності актора з вокальним співом, сценічним рухом та хореографією під час гри у музично-драматичних виставах, оперетах, мюзиклах тощо. Для відпрацювання професійних навичок потрібен час та велика робота як викладача, так і студента. Створення „голосового інструменту” - це розвиток голосового апарату за допомогою раціональних „тренувань”, постійних вокально-технічних вправ. Актори-співаки принципово відрізняються від музикантів-інструменталістів тим, що останні грають вже на готових налаштованих інструментах, а вокалісти повинні спочатку навчитися безперервно „налаштовувати” голос, і тільки після цього експлуатувати.

Отже, виховання актора-співака проходить значно складніше, ніж виховання виконавця інструменталіста. Далеко не всі актори-співаки, що закінчують учбові заклади, стають професійними виконавцями, і можливо головна причина в тому – це не достатня вокальна підготовка, невміння формувати звук, слабка вокальна техніка, відсутність досконалої координації голосу та слуху, недостатній діапазон тощо.

Таким чином, важливе значення для правильного розвитку і зберігання голосу акторів-вокалістів має чітке дотримання головних принципів навчальної роботи. Тому метою нашої статті є розгляд та аналіз принципів навчальної роботи.

У сучасних умовах ми володіємо науково обґрунтованою об'єктивною інформацією, на основі якої можливий успішний і правильний розвиток вокального голосу. Робота викладача з вокалу має свою специфіку та відрізняється від викладання інших дисциплін. А саме:

- заняття по розвитку голосу проводяться індивідуально;

- успішний розвиток вокального голосу потребує щоденних занять, бажано перші два роки, так як по суті вони являються тренуванням голосового апарату.

Головні принципи роботи по розвитку співочого голосу були відомі ще понад трьох століть тому. У першій половині минулого століття про них наголошували М.Глінка та О.Варламов, а також видатні викладачі М.Гарсія, Ф.Ламперті та багато інших. Головні принципи повинні застосовуватись у всіх аспектах педагогічної роботи, що потребує від викладача терпіння та витримки, уміння зберігати завжди спокій та доброзичливість у спілкуванні зі студентами. Розглянемо ці принципи.

1. Розуміння значення нейрофізіологічного фактора.
2. Одночасність розвитку всіх якостей актора-співака.
3. Поступовість розвитку голосу.
4. Індивідуальний підхід.

РОЗУМІННЯ ЗНАЧЕННЯ НЕЙРОФІЗІОЛОГІЧНОГО ФАКТОРА

Академік Л.Орбелі наголошував на тому, що спів є не тільки функцією гортані, а і складна інтегрована функція всього організму, у якій велике значення мають вищі функції центральної нервової системи. Голосовий апарат – „ідеальний” музичний інструмент, здатний створювати художні образи. Для співака та його слухачів процес співу здається легким і природним, хоча в ньому бере участь не тільки гортань, а

і інші органи: і органи слуху, легені, мускулатура брюшного пресу з діафрагмою, органи артикуляції, резонуючі порожнини. Цей складний співочий комплекс керується та регулюється центральною нервовою системою. Саме досконалість мозку забезпечує нашому голосовому апарату якості ідеального музичного інструмента, рівного якому наука ще не створила.

Завдяки складним біохімічним процесам мозку та периферійної нервової системи, схематичні умовні представлення (ноти, текст) перетворюються співаком у живе звучання голосу, в живу музичну мову, в художній образ.

Особливістю співу є те, що на нервову систему актора-співака, крім музично-виконавського навантаження накладається ще одне – постійне „налаштування” голосового апарату (його музичного інструменту). Викладач повинен постійно враховувати не тільки фізичний стан студента, а і допомагати піднімати його співочий тонус, використовуючи для цього позитивний емоційний вплив, робити заняття більш цікавими та зрозумілими, підбирати для нього потрібний зміст уроку. Водночас, потрібно викреслити всі негативні дратівники, що призводять до підвищеної втомленості та погіршеного загального настрою.

Діяльність центральної нервової системи є вищою формою фізіологічних процесів. І.Сеченов наголошував на тому, що процес мислення супроводжується рефлекторним мускулатурним зусиллям. Виходячи з цього висловлення, ми можемо зробити висновок, що втомлення виникає спочатку у відповідних клітинах головного мозку, а не в м'язах. Це положення дуже важливе для вокальної педагогіки, тому що воно пояснює ряд незрозумілих раніше явищ – погіршення звучання і навіть втрати голосу під час негативних емоцій, стресах тощо.

Гарним прикладом рефлекторності психофізіологічної діяльності голосового комплексу служить той факт, що під час слухання іншого співака наш особистий голосовий апарат рефлекторно діє за ним, повторюючи його дії, але ми самі цього не помічаємо, і лише тільки лікар-фоніатор по загальному стану голосових складок може встановити той факт, що вони активно працювали, хоча без звуку.

Сучасні знання з нейрофізіології дають можливість зрозуміти схему функціонування голосового комплексу і керувати його правильним розвитком не тільки на підставі суб'єктивних уявлень та інтуїції викладача. Нормальний здоровий голос керується та регулюється рефлекторно. Тому потрібно дуже обережно втручатись у природний процес співу. Часто ті „технічні” прийоми, які рекомендує виконувати викладач – поради по диханню, керування звуком тощо – не може повторити відразу студент по причині неспівпадіння завдання психофізіологічним можливостям.

ОДНОЧАСНІСТЬ ТА ЄДНІСТЬ РОЗВИТКУ ВСІХ ЯКОСТЕЙ АКТОРА-СПІВАКА

Спів – це складний комплекс функцій голосового апарату та психіки людини, які пов'язані між собою. Отже, щоби не порушувати органічного взаємозв'язку комплексу, слід розвивати всі якості актора-співака, по можливості одночасно, але в рамках його психологічних та фізичних можливостей у даний період. Говорячи про одночасність розвитку всіх якостей співака, потрібно розрізняти два аспекти цього питання.

Перший аспект – це необхідність одночасного розвитку (паралельного) техніки володіння голосом та художньо-виконавських якостей співака-актора. Художньо-виконавська майстерність – це кінцева мета, якої можна досягти тільки на підставі високої вокальної техніки. Тому на початковому етапі навчання викладач звертає увагу студента на формування звуку та техніку звуковедення. Тривалість цього періоду суто особиста. У подальшому, залежно від швидкості оволодіння технікою звуковедення, на занятті більше уваги приділяється виконавській майстерності художнього твору.

Другий аспект – розвиток всіх сторін вокальної техніки повинен здійснюватись паралельно: звукоутворення та формування звуку, дихання, розвиток регістрів (резонування), артикуляції, розвиток динаміки, рухливість голосу. Дійсно, без уміння користуватись вокальним диханням не має звуку, звучання голосу та артикуляція пов'язане між собою, робота голосових складок взаємозалежна від резонаторів, водночас, завдяки напрацюванню кантиленного співу розвивається динаміка звука. Усі ці складові повинні розвиватись із урахуванням індивідуальних можливостей актора-вокаліста.

Одночасно із розвитком голосу повинна постійно розвиватись загальна музикальність, відчуття ритму, музична пам'ять, відчуття музичного слуху. Музичний слух – це складне синтетичне почуття, яке складається із таких компонентів:

- здатність виявляти точність інтонування;
- уміння визначати інтервали між звуками;
- здатність досконало повторити потрібний тон звуку та ноти, із яких складаються прості акорди;
- розрізнення зміни сили звуку, тембру.

Розвиток музичного слуху відбувається досить тривалий час під ретельним „наглядом” викладача з вокалу, за допомогою різноманітних вокально-технічних вправ, а також на суміжних дисциплінах „Музична грамота”, „Вокальний ансамбль”. Підбір вправ повинен бути таким, щоби виконавець не міг вийти за межі своїх вокальних можливостей. Наприклад, невміле використання „великого” звуку призводить до погіршення тембру, втрати природного звучання і свободи виконання, затиснення м’яз гортані та шиї, заважає розвитку вокально-технічних навичок.

ПОСТУПОВІСТЬ РОЗВИТКУ ГОЛОСУ

Дотримання цього правила дуже важливе для правильного розвитку голосу, і значною мірою гарантує збереження голосу на довготривалий час і запобігає професійним захворюванням. Поступовість повинна дотримуватись у всьому, а саме:

- у динаміці голосу – від піано до форте;
- у техніці – від простих вправ до більш складних;
- у діапазоні голосу – від співу у середньому діапазоні до поступового розширення як вгору, так і вниз;
- по темпах – від повільного виспівування нот і пасажів до максимально швидкого.

Показником припустимості зміни темпу є чистота виспівування на вільному звуці.

Поступовість розвитку визначається викладачем, який повинен уважно слідкувати за моментом, що дає покращену якість голосу від кількості виконаних однотипових вправ. З цього періоду можна ускладнювати вправи.

Небезпечним для молодого співака-актора є зловживання співу великим звуком у верхній частині діапазону. Класики вокальної педагогіки М.Гарсія, Ф.Ламперті, М.Глінка постійно застерігали та наголошували на тому, що ні захворювання, ні старість не загубили таку кількість голосів, скільки загубило зловживання „верхніми” нотами.

Час, що потрібен для оволодіння певним етапом, залежить, у першу чергу, від індивідуальних якостей учня, складності цього етапу, і його не можливо точно встановити. Однак ніколи не потрібно поспішати.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД

Індивідуальний підхід до студентів залежить від певних факторів, від врахування яких залежить складання плану розвитку вокальних даних кожного студента, а саме:

- психофізіологічні відмінності студентів;
- різний ступінь підготовленості;
- різноманітні здібності та сприйнятливості;
- різний загально фізичний стан;
- різноманітність індивідуальних особливостей голосового апарату;
- вокальний потенціал.

З початку занять викладач повинен ретельно ознайомитись зі студентами та скласти своє враження про його здібності та можливості у всіх аспектах. Звичайно, що таке детальне ознайомлення відбувається не відразу, а потребує уважності та делікатності.

Двосторонній контакт можливий на підставі взаємної довіри, тому ті завдання, що ставляться перед студентом, не повинні перевищувати його вокальних можливостей, що можуть бути раціональними для нього в цей період.

На жаль, дуже часто викладачі розпочинають заняття вже зі студентами, які раніше мали певний не вірний вокальний досвід. Більшість студентів у цьому випадку вже встигли придбати якісь навички та „засвоїти ” якісь „технічні прийоми”. Це завжди створює певні труднощі як для викладача, так і для студента. Без перебільшень можна сказати, що загальний зміст занять у таких випадках складається з того, щоби перевчити студента від небажаних звичок та навиків. Також хочемо звернути увагу на те, що викладач повинен постійно турбуватись про підтримання у студента під час уроку високого співочого тону та особистого настроювання на вокальний спів. Кожен із студентів по-різному сприймає та виконує вказівки, пояснення та показ викладача, не всі однаково оцінюють свої досягнення та помічають недоліки. Деякі швидко засвоюють співочі навички, інші – повільно; одні студенти дуже уважні, зосереджені, інші – розгублені; одні – швидко запам’ятовують, інші – довго не можуть зрозуміти, що від нього хочуть. Усе це, безумовно, відображається на результаті співу.

У педагогічному процесі дуже важливо формувати та розвивати техніку співу не як самоціль, а як важливіший засіб для розкриття художнього задуму.

Розглянемо декілька етапів вокального тренування, у результаті яких відпрацьовується співоча техніка, на яких наголошує О.П.Зданович. На першому етапі відбувається ознайомлення студента з вправами, і

робляться перші кроки у вирішенні технічних завдань. У результаті постійних тренувань накопичується досвід, який сприяє більш правильному виконанню вправ. Характер рухів м'язів голосового апарату змінюється в сторону кращої координації та зменшення скованості.

Другий етап характеризується регулюванням зовнішньої форми рухів голосового апарату і устремлінням студента до усвідомленого виконання твору(положення гортані, ротової порожнини, технічні прийоми дихання).

На третьому етапі усвідомлення окремих компонентів рухів стає невеликою частиною процесів відпрацювання навиків. Головну роль тут відіграє процес узагальнення. Завдяки тривалому оспівуванню матеріалу встановлюються дуже стійкі умовні зв'язки, що цілеспрямований засіб виконання технічних завдань застосовується автоматично, без усвідомлення окремих елементів руху. Увага зосереджується на рішенні художніх завдань в цілому.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що спів – це складний комплекс функцій не тільки голосового апарату, а і психіки людини, які пов'язані між собою. Спів – це складна інтегрована функція всього організму, у якій велике значення мають вищі функції центральної нервової системи. Нормальна здорова психофізіологія співака-актора – це обов'язкова умова на шляху успішного розвитку голосового комплексу, а також художньо-виконавських якостей.

Отже, розглядаючи ці всі складові, ми робимо акцент на тому, що дотримання головних принципів навчальної роботи сприяє правильному розвитку вокального голосу як голосового апарату та запобігає швидкій втомленості співоного голосу, зберігаючи його на довгі роки. Кожен із студентів має різні потенційні та фізіологічні можливості, але відповідально ставлячись до всіх завдань викладача, виконуючи всі його зауваження, навіть самий „складний ” голос від постійних тренувань, наполегливості, поступовості, розуміння значення нейрофізіології вокального процесу змінюється під умілим керуванням не тільки викладача, а і самого студента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитриев Л.Б. Основы вокальной методики: Учеб. пособ./ Дмитриев Л.Б. – М.: Музыка, 1968. – 676 с.
2. Дмитриев Л.Б. В классе профессора М.Э.Донец-Тессейр/ Дмитриев Л.Б. – М.: Музыка. 1974. – 64 с.
3. Витт Ф.Ф. Практические советы обучающимся пению / Под ред. Ю.А.Барсова / – Л.: «Музыка», 1968. – 64с.
4. Вопросы вокальной педагогики. Сб. статей. /Сост. А.Яковлева.– М.: Музыка, 1984. - Вып.7. – 214 с., нот.
5. Лещенко М.П. Педагогіка – наука про мистецтво подання і засвоєння інформації/ М.П. Лещенко // Мистецтво та освіта. – 2004. - № 4. – С.2-15.
6. Морозов В.П. О резонансной природе высокой и низкой певческих формант / В.П. Морозов // Сб. трудов XI Сессии Российского Акустического Общества. - М. , 2001. - Т. 3. – С. 85 – 105.

УДК 37.032:51

РОЛЬ МАТЕМАТИКИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ЯК НАЙДОСКОНАЛІШОГО ТВОРІННЯ ЖИВОЇ ПРИРОДИ

Дегтяренко Л. І., учитель

Терпінівський колежіум «Джерело» Мелітопольського району Запорізької області

Завдання статті - використовуючи факти, які стосуються життєдіяльності людського організму, допомогти учням сформуванню особистість, яка зможе досягнути висот у певному виді діяльності.
Ключові слова: людський організм, особистість, здібності.